

Відгук

офіційного опонента

**доктора економічних наук, професора Гринкевич Світлани Степанівни
на дисертаційну роботу Пархоменка Юрія Миколайовича
«Соціальне інвестування в системі забезпечення якості життя населення»,
яку представлено до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 11.051.03
у Донецькому національному університеті МОН України
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна
економіка і політика»**

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з державними і галузевими науковими програмами, планами, темами

Сучасний стан нестабільності соціально-економічного середовища в державі та світі особливо гостро впливає на соціальну сферу, яка є дуже чутливою до впливу дестабілізуючих зовнішніх і внутрішніх чинників. Зазначені трансформації прямим чином обумовлюють зміни у можливостях використання соціальної сфери як складової соціально-економічного розвитку держави. В даному контексті особливе місце належить довгостроковим вкладенням активів у об'єкти соціальної сфери, що націлені в перспективі забезпечити покращення якості життя населення – соціальним інвестиціям. Їх впровадження, функціонування та поширення є запорукою прогресивних змін для держави, а також забезпечення високого рівня якості життя населення відповідно до міжнародних стандартів. Питання розвитку соціального інвестування в поєднанні з пошуком шляхів щодо налагодження відповідної системи державного регулювання, застосування системного підходу до аналізу і програмування покращання якості життя набули особливої актуальності через втрату нашою країною позицій у світових рейтингах конкурентоспроможності.

У зв'язку з вищезазначеним, розвиток теоретико-методологічних основ дослідження соціального інвестування і на цій основі – розробка науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення якості життя населення з використанням важелів соціального інвестування, що є метою дисертаційної роботи Ю.М. Пархоменка, є важливим науковим завданням.

З огляду на вищезазначене, актуальність представленої дисертантом роботи, в якій на основі вивчення теоретико-методологічних основ дослідження соціальних інвестицій як чинника забезпечення якості життя населення, аналізу соціального інвестування в системі забезпечення якості життя населення в Україні визначено перспективні напрями політики соціального інвестування в Україні, не викликає сумнівів.

Тема дисертації відповідає тематиці науково-дослідної роботи Донецького національного університету МОН України держбюджетними темами: кафедри економіки підприємства «Організаційно-економічний механізм соціально-економічних стратегій розвитку суб'єктів господарювання в умовах структурних перетворень сучасних господарських систем» (номер державної реєстрації 0111U005114), а також кафедри управління персоналом і економіки праці «Регулювання соціально-економічного розвитку України: людський вимір» (номер державної реєстрації 0111U008157), у виконанні яких дисертант приймав безпосередню участь.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та повнота викладу в опублікованих працях

У теоретичному та методологічному плані робота побудована за чіткою логічною схемою з виділенням предмету дослідження – передумов, чинників й організаційно-економічного механізму соціального інвестування з урахуванням багатокомпонентного характеру забезпечення якості життя населення.

Наукові положення, методичні розробки, висновки та рекомендації, які наведено в дисертаційній роботі, характеризуються високим рівнем обґрунтованості. Вони базуються на теоретико-методологічних засадах

сучасної економічної теорії, наукових роботах провідних вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів щодо дослідження проблем соціального інвестування та забезпечення якості життя населення. Достовірність, а також логічна завершеність одержаних дисертантом результатів дослідження забезпечуються застосуванням широкого спектру загальнонаукових методів, що використовувались в роботі: діалектичного методу наукового пізнання, системного аналізу, соціологічного дослідження, узагальнення, економіко-статистичного аналізу, структурно-функціонального аналізу та ін.

Обґрунтованість і вірогідність отриманих результатів забезпечено також використанням законодавчих і нормативно-правових актів України, міжнародних правових норм та стандартів у соціальній сфері, матеріалів міжнародних організацій, даних Державної служби статистики України та Міністерства соціальної політики України, звітів із соціальної відповідальності підприємств, результатів вибіркового обстеження Державної служби статистики України («Базова захищеність населення України», «Структура доходів та витрат домогосподарств України»), а також соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України «Українське суспільство», монографічної та періодичної наукової літератури, результатів власних досліджень автора. Зокрема, особливу значущість в контексті дослідження мають результати опитування керівників підприємств щодо соціального інвестування, що було проведене автором особисто.

Таким чином, основні наукові положення, що виносяться на захист, є обґрунтованими та відповідають сформульованій меті та завданням дослідження. Визначені автором об'єкт та предмет дослідження повною мірою відображено у структурі дисертації та її основному змісті.

Результати проведеного дослідження достатньою мірою висвітлено в опублікованих автором наукових роботах – у фахових виданнях, у наукових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз. Основні положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях і семінарах.

Оцінка наукової новизни дисертаційної роботи

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у поглибленні науково-методологічних основ дослідження процесів соціального інвестування, а також у розробці науково-практичних рекомендацій щодо розвитку соціального інвестування як основи забезпечення якості життя населення.

До найбільш суттєвих наукових результатів, що розкривають особистий внесок автора у розробку досліджуваної проблеми та характеризують новизну роботи, належать наступні:

надано авторське визначення поняття *«соціальне інвестування»*, яке запропоновано розуміти, *по-перше*, як процес вкладання індивідами, підприємствами, державою та громадськими організаціями фінансових та нефінансових активів у розвиток соціальної сфери та підтримку належного рівня життя населення країни; *по-друге*, як окремий економічний процес, що знаходиться під впливом визначеного кола факторів та втілюється на основі впровадження певних технологій та принципів реалізації, – основною метою здійснення якого є отримання максимального соціального та економічного ефекту від впровадження інвестиційних проектів (с. 21, 30);

запропоновано *класифікацію основних видів соціальних інвестицій* за певними класифікаційними ознаками (суб'єктами соціального інвестування; приналежністю суб'єкта інвестиційного впливу; періодичністю вкладень; ступенем охоплення; напрямками вкладення та ін.) (с. 27-28);

розроблено *концептуальну модель ринку соціальних інвестицій* із виокремленням *функцій* вказаного ринку – функція перерозподілу, регулююча функція, соціальна функція, інформаційна функція, стимулююча функція, оптимізаційна функція (с. 48-50);

запропоновано *економіко-математичну модель оцінки якості життя населення*, що враховує складність внутрішньої природи формування складових якості життя та різноспрямованість впливу соціально-інвестиційних чинників, результати використання якої підтвердили наявність тісного взаємозв'язку між

соціальним інвестуванням та якістю життя населення, а також продемонструвало щодо України, що в сучасних умовах найбільший вплив на рівень життя населення країни має держава (с. 132-142);

розроблено *механізм регулювання процесу соціального інвестування в країні*, основною метою реалізації якого визначено удосконалення та оптимізацію процесів соціального інвестування на всіх рівнях та зростання якості життя населення в Україні (с. 143-145); підкреслено, що його реалізація має передбачати *безперервний моніторинг стану використання інвестиційних коштів та потреб у здійсненні соціального інвестування* (с. 153-154).

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів та рекомендації щодо їх використання

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони збагачують економічну науку новими підходами щодо вивчення особливостей процесу соціального інвестування в системі забезпечення якості життя населення.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що її результати підпорядковано розробці конкретних рекомендацій, спрямованих на визначення напрямків соціального інвестування як основи забезпечення якості життя населення. Рекомендації та пропозиції, викладені в дисертації, впроваджено в практичну діяльність Житомирської обласної державної адміністрації, Вінницького обласного центру зайнятості, Донецької Торгово-промислової палати (м. Маріуполь), що підтверджено відповідними довідками.

Отримані результати також використано у навчальному процесі вищих навчальних закладів, зокрема: Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України Міністерства соціальної політики України (м. Київ) при викладанні дисциплін «Економіка праці та соціально-трудова відносини», «Соціальна політика», «Управління персоналом»; Донецького національного університету МОН України при викладанні дисциплін кафедри економіки підприємства – «Економіка підприємства», «Мікроекономіка», «Основи

підприємницької діяльності», а також кафедри управління персоналом і економіки праці – «Стратегічне управління людськими ресурсами», «Управління соціальним розвитком», про що надано відповідні довідки.

Дискусійні положення та зауваження

Відзначаючи в цілому достатній рівень наукових здобутків дисертанта, обґрунтованість одержаних результатів, слід відзначити певні дискусійні положення та зауваження щодо виконаного дослідження.

1. Слід відзначити достатньо вдалу побудову етимології категорійного апарату соціального інвестування в економічній науці (табл. 1.2) та результати порівняльного аналізу відмінностей соціального інвестування від інших форм інвестиційної діяльності та філантропії (табл. 1.3). Зокрема, автор відзначає, що відмінності полягають у меті, яку ставлять суб'єкти, здійснюючи соціальне інвестування. Одночасно в представленій концептуальній моделі соціального інвестування (рис. 1.1) цей аспект не представлено, що надало б наочному викладенню представлених результатів певної завершеності.
2. В результатах представленого дослідження спостерігаються певні протиріччя в характеристиках цільової спрямованості соціального інвестування. Так, на с. 30 дисертант зазначає, що соціальне інвестування передбачає отримання не лише соціального, а й економічного (кількісного) ефекту, однак якщо проаналізувати вищевикладені міркування автора, то мова йде про досягнення виключно соціальних (якісних) цілей. Безумовно, у більш віддаленій перспективі якісні результати призведуть до отримання економічного результату (підвищення продуктивності праці, ВВП і т.ін.), але методологічно часовий чинник слід було включити в логічну схему дослідження. Тоді визначення соціального інвестування як економічного процесу (с. 30) або як ринкової категорії (с. 31) не викликало б заперечень.

3. Дискусійним є висновок дисертанта, що для України доцільним є перехід до більш ліберальних форм у здійсненні соціального інвестування (с. 57-58). За умов стабільної економіки цей шлях дійсно є конструктивним, однак за умов стагнації кризи лише державне втручання (преференції, заохочення, стимулювання) здатні збільшити участь недержавного сектора у здійсненні соціально значущих інвестицій. Навіть якщо розглянути міжнародні стандарти у цій сфері, (AA 1000, SA 8000 та ін. – с. 58-60), можна зробити висновок, що вони базуються на усвідомленні важливості соціальної відповідальності з боку суб'єктів, що її втілюють, а це можливо виключно за сприятливої економічної ситуації, яка в країні, на жаль, не спостерігається.
4. Як можна бачити з даних рис. 2.2, державні стандарти в сфері доходів населення (розмір прожиткового мінімуму, рівень бідності і т.і.) сприймаються останнім скоріше як теоретичні величини. Сприйняття (очікування) реальних значень є в рази більшим, хоча і фактично невеликим за розміром (не досягає навіть 4 тис. гривень), що дозволяє говорити про формування адекватної оцінки необхідних доходів з боку населення. Так, рівень очікуваного середньомісячного доходу є не набагато вищим за прожитковий мінімум (за оцінками населення). Тобто, вочевидь, респонденти відштовхувались від реальної вартості споживчого кошика на сьогодні. (Про невідповідність державних стандартів фактичному стану речей автор сам говорить на с. 91). Тому в роботі слід було провести оцінку його величини та компонентів і зробити відповідні висновки, які б дозволили визначити першочергові заходи з боку держави щодо своєї відповідальності у сфері соціального інвестування.
5. Вочевидь, що комплекс проблем, пов'язаних із прорахунками у забезпеченні поступального соціально-економічного розвитку держави, спричинений недостатньою якістю рішень, що приймаються на всіх рівнях. Витоки такого стану речей містяться у сфері забезпечення освіти. Так, як можна бачити з даних рис. 2.9, витрати Європейського Союзу і

України у розрахунку на одного учня/студента різняться у декілька разів. Щодо України, можна говорити про чіткий прояв ефекту Даннінга-Крюгера, відповідно до якого ті, хто приймає помилкові рішення, не здатні оцінити їх помилковість через низький рівень кваліфікації. Розірвати дане коло можливо, тільки кардинально виправивши ситуацію в сфері освіти – не лише загальної і професійної, а й безперервної. Але, на жаль, в роботі освітній складовій соціальних інвестицій не приділено належної уваги, у т.ч. й на корпоративному рівні (на с.108 дисертант лише наводить досвід розвинутих країн в даній сфері).

6. Як справедливо зазначає автор у п.3.1, найбільш вдалим методом оцінки рівня добробуту в країні, враховуючи комплексний характер показника, є інтегральний метод, який надає можливість враховувати широке коло об'єктивних і суб'єктивних індикаторів. Водночас, метод кореляційно-регресійного аналізу, який втілено для реалізації інтегрального методу, є дещо спрощеним підходом. На наш погляд, набагато більше інформації для втілення в конкретних напрямках політики соціального інвестування надає метод системно-динамічного моделювання, який створює можливість завчасної оцінки дієвості конкретних заходів механізму регулювання соціальних інвестицій, про необхідність запровадження якого йдеться на с. 143-146.

Проте викладені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Зміст і завершеність дослідження

Згідно поставленої мети, в дисертації визначено конкретні завдання дослідження, вирішенню яких підпорядковано структуру роботи. Вона складається з трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Автореферат повною мірою відображає основні положення, висновки і рекомендації проведеного дослідження та є ідентичним змісту дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Пархоменка Юрія Миколайовича на тему «Соціальне інвестування в системі забезпечення якості життя населення» є завершеним науковим дослідженням, в якому одержано нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе науково-прикладне завдання – формування теоретико-методологічного й організаційно-економічного інструментарію процесів соціального інвестування в рамках забезпечення якості життя населення.

За актуальністю, теоретико-методологічною обґрунтованістю, постановкою задач дослідження, науковою і практичною значущістю одержаних результатів опонована дисертаційна робота відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Пархоменко Юрій Миколайович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика».

Офіційний опонент

**завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин Львівського
національного аграрного
університету МОН України,
доктор економічних наук, професор**

С.С. Гринкевич

